**VYUŽITÍ PIKTOGRAMŮ PŘI POSKYTOVÁNÍ OŠETŘOVATELSKÉ PÉČE
ŽENÁM VIETNAMSKÉ KOMUNITY**

The use of pictograms in providing the nursing care for women within
the Vietnamese community

Jana Chrásková, Ludmila Šimůnková

11: 1–270, 2009
ISSN 1212-4117

Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, Ústav zdravotnických studií, katedra porodní asistence

Summary

The research investigation solves problems of communication between a Vietnamese women and midwives at the labour ward. The main purpose of the research was to establish pictograms and introduce them to practice of midwives, particularly to labour ward, in the form of a booklet. The authors consider the viewpoint of midwives concerning the communication and pictograms before and after introducing the booklet and compare opinions of midwives aimed at special features of the Vietnamese minority. The research was implemented in selected maternity hospitals of the region of Ústí, in Ústí nad Labem, Teplice and Kadaň and in Karlovy Vary at the beginning of 2008. The data accumulation was implemented with the help of questionnaires, which were distributed at an interval of 4 months after introducing the booklet in practice. The research implemented was statistically evaluated and it suggested that the booklet introduced to labour wards brought a benefit to the communication between the midwives and the Vietnamese minority. The booklet compiled will be furthermore used in practice.

Key words: Vietnamese community – midwife – multicultural nursery – communication – pictograms

Souhrn

Výzkumné šetření řeší problémy komunikace mezi vietnamskou ženou a porodní asistentkou na porodním sále. Hlavním cílem výzkumu je vytvoření a zavedení piktogramů do praxe porodních asisterek, hlavně na porodní sály ve formě příručky. Autoři sledují názor porodních asisterek na komunikaci a piktogramy před zavedením a po zavedení příručky a porovnávají názory porodních asisterek na zvláštnosti vietnamské minority. Výzkum byl prováděn ve vybraných porodnicích nemocnic Ústeckého kraje: v Ústí nad Labem, v Teplicích, v Kadani a v Karlových Varech na začátku roku 2008. Sběr dat je proveden pomocí dotazníků, které byly rozdány s odstupem čtyř měsíců po zavedení příručky do praxe. Provedený výzkum je statisticky vyhodnocen a potvrdil, že příručka zavedená na porodní sály znamenala přínos pro komunikaci mezi porodní asistentkou a vietnamskou minoritou. Vypracovaná příručka bude nadále využívána v praxi.

Klíčová slova: vietnamská komunita – porodní asistentka – multikulturní ošetřovatelství – komunikace – piktogramy

ÚVOD

Vietnamská komunita je stále pro nás něco neznámého, tajemného. Když se zamyslíme nad slovem Vietnam, Vietnamci, co se nám asi vybaví? Většina si představí stánky plné zboží, pěstitelství vodní rýže, válku ve Vietnamu, špat-

nou komunikaci atd. Většina z nás opomene zvyky, pospolitost vietnamské rodiny, tradice, mírumilovnost v tomto národě, chuť k sebevzdělání a další. Většina z nás přistupuje k cizincům s odmítavým postojem, nedůvěřujeme cizincům a etnickým skupinám. Xenofobní cho-

vání je ovlivněno předsudky a negativními zkušenostmi s těmito jedinci, kdy vyvozujeme předem závěry, aniž bychom ověřili skutečnosti. Předsudky jsou pouze všeobecné informace a představy. Je to vlastně jakési zobecnění jednotlivých kultur, kdy hodnotíme skupiny dle známých tradic či charakteristických rysů. Občas však toto zobecnění může přinášet hrozbu, kdy se hodnotí například dle barvy kůže nebo způsobu chování, což může přinášet dokonce až odsouzení od společnosti. To, že tím druhému ubližujeme a nedáme mu šanci, si vlastně ani neuvědomujeme. Všichni jsme si vědomi toho, že se jako majorita chováme jinak než minorita. Zlobíme se, že se nám minorita nepříznivě působila a že se chová odlišně. Ale může minorita za to, že se chová „naschvál“ jinak? Ne každá kultura totiž vyjadřuje své chování ze stejného důvodu. Pro někoho může například úsměv znamenat radost, někdo tím vyjadřuje nepochopení, jinde však úsměv znamená nepříjemný pocit či pocit smutku. Čím více pronikáme do nitra charakterů příslušníků cizí kultury, tím více si uvědomujeme jejich odlišnou přírodní i kulturní determinaci. Zároveň stále více poznáváme, že obecné potřeby lidí a jejich možnosti jsou si velice podobné. Překonáme-li bariéru prvního kontaktu, neznalosti, otevře se nám prostor, který umožňuje přemýšlet o těch „cizích“ daleko více v pozitivním smyslu jako o někom, kdo je nám podobný, o něco bližší než dříve. K tomu je však třeba učinit onen „první krok“ (Kocourek, 2002).

Výzkumný cíl

- Zjistit názor porodních asistentek na respektování, či nerespektování zvláštností vietnamské národnosti před zavedením piktogramů.
- Zavést piktogramy do praxe.
- Zjistit, zda používání příručky zlepšilo komunikaci s vietnamskou minoritou.

Charakteristika souboru

Celý tento výzkum se odvíjí od zavedení do praxe příručky, která byla poskytnuta vybraným nemocnicím Ústeckého kraje a části kraje Karlovarského (Karlovy Vary, Kadaň, Ústí nad Labem a Teplice). Příručka je určena nejen na porodní sál, ale i na oddělení šestinedělí a dá se využít i na gynekologickém oddělení. Cílovou skupinou byly porodní asistentky různého věku.

Nejčastěji odpovídaly porodní asistentky ve věku od 31 do 45 let, tj. 32,6 %, nejméně pak porodní asistentky pod 25 let, tj. 9,3 %. Co se týká vzdělání, tak nejvíce odpovědí bylo od porodních asistentek se středoškolským vzděláním, tj. 72,1 %, a nejméně od porodních asistentek s bakalářským titulem, tj. 4,7 %. Dále nejčastěji odpovídaly porodní asistentky s praxí od 15 do 20 let, tj. 27,9 %, nejméně odpovědí se shodovalo od porodních asistentek s délkou praxe do pěti let, dále od 11 do 15 let a délkou praxe delší než 50 let, tj. v 11,6 %. Porodní asistentky měly zhruba 3měsíční lhůtu na to, aby využily příručku v praxi a poté vyplnily dotazníky. Celkem bylo rozdáno 65 dotazníků, návratnost byla 66 %, tedy 43 respondentů. Výzkum je založen na využívání příručky, je tedy pochoitelné, že ne všech 43 respondentů tuto příručku využilo. Proto zde uvádíme ještě počet respondentů, kteří s příručkou pracovali. Z celkového počtu respondentů využilo příručku 26 porodních asistentek, což je 60 % porodních asistentek.

Realizace výzkumu

Prvním krokem výzkumného šetření bylo zhotovení příručky, která byla vytvořena na základě pozorování komunikace mezi porodní asistentkou a klientkou, kdy jsme sledovali, jaké informace jsou potřebné od příjmu klientky na porodní sál až po propuštění klientky domů. Veškeré informace se týkaly problematiky porodu, příručka je však mimo jiné doplněna i o informace k císařskému řezu. Na podkladě získaných informací jsme vytvořili příručku v české verzi, poté byla požádána vietnamská dívka ve věku 15 let, zda by byla ochotna ji přeložit. Po vyhotovení byla poskytnuta na porodní sál do vybraných nemocnic Ústeckého kraje. Po čtyřměsíční době, tedy od listopadu 2007 do února 2008, kdy porodní asistentky měly možnost tuto příručku využít, byly rozdány dotazníky. V dotazníku jsme zjišťovali, zda příručka splnila svůj účel, tedy zlepšit komunikaci mezi porodní asistentkou a vietnamskou minoritou. Výběr vzorku, kde jsme použili vytvořený dotazník, probíhal náhodně. Dotazník byl rozdělen do tří částí, kde jsme v první části zjišťovali věk porodních asistentek, vzdělání, délku praxe a samozřejmě to, zda se porodní asistentka někdy setkala s vietnamskou minoritou. Druhá část se zaměřovala na informace spojené s ná-

zory porodních asistentek, zda respektovat, či nerespektovat odlišnosti vietnamské národnosti. V třetí části jsme zjišťovali informace týkající se efektu použité příručky. Na vyhodnocování dat

jsme využili metody očekávané četnosti, relativní četnosti a hlavně test nezávislosti chí kvadrát pro kontingenční tabulku pro potvrzení či vyvrácení hypotéz.

Ukázka části příručky

Nynější stav	
Cítíte pohyby?	BAN CO CAM THAY THAI CHUYEN DONG KHONG?
Krvácíte?	BAN CO CHAY MAU KHONG?
Odtéká vám plodová voda?	BAY GIO BAN CO CHAY NUOC OI KHONG?
Otekla vám plodová voda?	BAN DA CHAY NUOC OI CHUA?
V kolik hodin vám otekla plodová voda?	VAO LUC MAY GIO BAN CHAY NUOC OI?
Máte kontrakce?	BAN CO CAM THAY SU CO BOP KHONG?
Po kolika minutách?	SAU MAY PHUT?
Máte bolesti?	BAN CO DAU KHONG?
Jak často?	THUONG XUYEN NHU THE NAO?
V kolik hodin začaly bolesti?	VAO LUC MAY GIO BAN BAT DAU DAU?
Bolí vás záda nebo podbřišek?	BAN CO DAU LUNG HAY DAU DUOI BUNG KHONG?
Bolí to méně?	DAU IT HON KHONG?
Bolí to více?	DAU NHIEU HON KHONG?
Máte silné bolesti?	BAN CO DAU NHIEU KHONG?
Máte slabé bolesti?	BAN CO DAU IT KHONG?

Stanovené hypotézy

- H1: Porodní asistentky s VOŠ a VŠ vzděláním si myslí častěji, že by měl být brán ohled na zvláštnosti vietnamské národnosti, než si myslí porodní asistentky se středoškolským vzděláním.
- H2: Porodní asistentky s krátkodobou praxí si myslí častěji, že by měl být brán ohled na zvláštnosti vietnamské národnosti, než si myslí porodní asistentky s dlouhodobou praxí.
- H3: Porodní asistentky nad 30 let si nemyslí, že piktogramy pomohou zvládnout problém komunikace s vietnamskými ženami, než si myslí mladší porodní asistentky.

H4: Porodní asistentky po zavedení piktogramů mají menší problém s komunikací s vietnamskými ženami než před zavedením piktogramů.

H5: Po zavedení piktogramů porodní asistentky upřednostňují příručku než jiný typ komunikace.

Interpretace výsledků

H1: Porodní asistentky s VOŠ a VŠ vzděláním si myslí, že by měl být brán ohled na zvláštnosti vietnamské národnosti, než si myslí porodní asistentky se středoškolským vzděláním.

Graf č. 1 Názory porodních asisterek na respektování, či nerespektování odlišnosti vietnamské národnosti

K této hypotéze pomocí pozorované četnosti a očekávané četnosti jsme využili test nezávislosti chí kvadrát pro kontingenční tabulku.

Tab. č. 1 Názory porodních asisterek na respektování, či nerespektování zvláštností vietnamské národnosti dle věku

	Středoškolské vzdělání			VOŠ a VŠ vzdělání			
	P	O	Relativní četnost	P	O	Relativní četnost	Σ
Ano	5	10,1	11,6	9	3,9	20,9	14
Nevím	14	10,8	32,6	1	4,2	2,3	15
Ne	12	10,1	27,9	2	3,9	4,7	14
Σ	31		72,1	12		27,9	43

Mezi četnostmi odpovědí na danou otázku a vzděláním porodních asistentek je statisticky významná závislost. Tento závěr přitom přijímáme s jistotou 95 % (riziko omylu je 0,005 = 5 %).

H2: Porodní asistentky s krátkodobou praxí (do 10 let) si myslí, že by měl být brán ohled na zvláštnosti vietnamské národnosti, než si myslí porodní asistentky s dlouhodobou praxí (nad 10 let).

Graf č. 2 Názory porodních asistentek na respektování zvláštností vietnamské komunity vyjádřen v relativní četnosti

K této hypotéze pomocí pozorované četnosti a očekávané četnosti využíváme test nezávislosti chí kvadrát pro kontingenční tabulku.

Tab. č. 2 Názory porodních asistentek na respektování zvláštností vietnamské komunity

	Krátkodobá praxe			Dlouhodobá praxe			Σ
	P	O	Relativní četnost	P	O	Relativní četnost	
Ano	9	3,9	20,9	5	10,1	11,6	14
Nevím	1	4,2	2,3	14	10,8	32,6	15
Ne	13	3,9	30,2	12	10,1	27,9	14
Σ	12		27,9	31		72,1	43

Opět zjišťujeme, že vypočítaná hodnota χ^2 je větší než hodnota kritická, a proto odmítáme nulovou hypotézu. Mezi četnostmi odpovědí na danou otázku a délkou praxí porodních asistentek je statisticky významná závislost. Opět tento závěr přitom přijímáme s jistotou 95 % (riziko omylu je 0,005 = 5 %).

H3: Porodní asistentky nad 30 let si nemyslí, že piktogramy pomohou zvládnout problém komunikace s vietnamskými ženami, než si myslí mladší porodní asistentky.

Graf č. 3 Názory porodních asistentek na využití piktogramů v praxi

K této hypotéze pomocí pozorované četnosti a očekávané četnosti využíváme test nezávislosti chí kvadrát pro kontingenční tabulku.

Tab. č. 3 Názory porodních asistentek ve využití piktogramů v komunikaci s vietnamskou komunitou

	30 let a méně		31 let a více		
	P	O	P	O	Σ
Ano	8	3,8	7	11,2	15
Nevím	2	4,3	15	12,7	17
Ne	1	2,8	10	8,2	11
Σ	11		32		43

Zjišťujeme, že vypočítaná hodnota χ^2 je větší než hodnota kritická, a proto odmítáme nulovou hypotézu. Mezi četnostmi odpovědí na danou otázku a věkem porodních asistentek je statisticky významná závislost.

H4: Porodní asistentky po zavedení piktogramů mají menší problém s komunikací s vietnamskými ženami než před zavedením piktogramů.

Graf č. 4 Potíže s komunikací před a po zavedení příručky

Při zpracovávání této hypotézy jsme pracovali pouze s částí dotazníků. Důvodem bylo, že ne všechny porodní asistentky využily příručku. Celkem bylo rozdáno 65 dotazníků, návratnost

byla 66 %, tj. 43 dotazníků, z nich však pouze 60 %. Celkový počet je 26 respondentů. V tomto případě jsme využili tzv. relativní četnost.

Tab. č. 4 Potíže s komunikací před a po zavedení příručky

	Před zavedením		Po zavedení	
	Pozorovaná četnost	Relativní četnost	Pozorovaná četnost	Relativní četnost
Ano	8	30,8	1	3,8
Spíše ano	11	42,3	2	7,7
Spíše ne	6	23,1	15	57,7
Ne	1	3,8	8	30,8

Z uvedených výsledků vyplývá, že příručka napomohla ke zlepšení komunikace u 61,6 % respondentů. Hypotézu lze pokládat za potvrzenou.

H5: Po zavedení piktogramů porodní asistentky upřednostňují příručku než jiný typ komunikace.

Tab. č. 5 Typ komunikace, který porodní asistentky upřednostňují

Co je pro vás přijatelnější ke komunikaci s vietnamskou minoritou?			
	Pozorovaná četnost	Relativní četnost v %	Σ
Tlumočník	23	88,5	23
Použití příručky	3	11,5	3
Použití posunků	0	0	0
Jinak	0	0	0
Σ	26	100	26

Hypotéza se nepotvrdila, protože pouze 11,5 % porodních asistentek by komunikovalo s pomocí příručky, naproti tomu zbývajících 88,5 % upřednostňuje tlumočníka. Z uvedeného se dá usuzovat na skutečnost, že pro porodní asistentky je rychlejší a jednodušší jednat prostřednictvím tlumočnicků, kteří však nejsou vždy dostupní.

ZÁVĚR

Závěrem lze konstatovat, že převážnou část stanovených hypotéz jsme potvrdili. U H1 si skutečně porodní asistentky s VOŠ a VŠ vzděláním myslí, že by měl být brán ohled na zvláštnosti vietnamského etnika. S H1 souvisí i H2 a H3, kdy porodní asistentky s krátkodobou praxí a mladšího věku jsou ochotny brát ohled na ženy vietnamské národnosti a využít v komunikaci námi předloženou příručku. H4 se také potvrdila a 61,6 % porodních asistentek uvedlo, že jim příručka pomohla ke zlepšení komunikace s vietnamskými klientkami. Bohužel se nám nepotvrdila H5. Porodní asistentky z 88,5 % uvedly, že by raději při komunikaci využily tlumočníka. Z uvedeného se dá usuzovat na skutečnost, že tlumočník je pro porodní asistentky rychlejší a schůdnější cestou.

Na podkladě uvedených skutečností v příspěvku je nutné si uvědomit, že díky stále vyšší migraci ve světě se vietnamská komunita v České republice rozrůstá a s tím i problematika týkající se péče o tuto komunitu ve zdravotnictví. Je nutné, abychom si uvědomili, že právo na kvalitní ošetrovatelskou péči a plnou informovanost nemají pouze česky mluvící jedinci. Mnozí jsou zatvrzelí vůči ostatním národům, mnozí lidé zastávají názor, že je to česká země, tak proč se sem stěhují lidé, kteří tu nemají co dělat? Avšak položme si otázku, co bychom

dělali my, kdybychom byli nuceni emigrovat z jakéhokoliv důvodu, ať už je to občanská válka nebo stát v situaci, kdy nemá možnost zabezpečit dostatečnou životní úroveň svým občanům, jako je tomu ve Vietnamu? Při rozhovoru s některými Vietnamci jsme zjistili, že kdyby to jen bylo možné a byli by si jisti, že svou rodinu ve Vietnamu užijí, nečekali by a hned by se vrátili do své vlasti. Stejně jako my jsou schopni pro svou rodinu ve Vietnamu udělat cokoli, ať už je to na úkor ztráty svého jazyka, ztráty své rodné země. Milují svou vlast, milují svá rýžová pole, své rituály a zvyky a poněvác milují svou rodinu, kterou zanechali ve Vietnamu. Jejich obět' je velká, je vlastně obrovská, vždyť kdo by se obětoval odjet ze své vlasti, aby získal peníze a většinu posílal své rodině, aby poznali také něco jiného než jen bídu a hlad? Příručka má posloužit ke zlepšení komunikace mezi vietnamskou minoritou a porodní asistentkou na porodním sále. Myslíme si, že pomůcka, která byla vytvořena, může najít své uplatnění a bude sloužit porodním asistentkám a rozvíjet tím jejich profesionalitu ve vztahu k vietnamským klientkám.

LITERATURA

- IVANOVÁ, K., ŠPIRUDOVÁ, L., KUTNOHORSKÁ, J.: *Multikulturní ošetrovatelství I*. Praha: Grada Publishing, 2005. 248 s.
KOCOUREK, J.: *Poznáváme svět dětí z Vietnamu*. Plzeň, 2002. 111 s.
KOCOUREK, J., PECHOVÁ, E.: *S vietnamskými dětmi na českých školách*. Jinočany: H & H, 2006. 220 s.
KUBOVÁ, L.: *Piktogramy*. Praha: Tech-market 4, 2002. 56 s.
KUDLOVÁ, P.: *Sociokulturní kontexty v ošetrovatelství a porodní asistenci, příspěvek k podpoře k humánnější péči o člověka I*. Olomouc, 2000. 298 s.

Jana Chrásková a Ludmila Šimůnková
janachraskova@seznam.cz